

**Міністерство освіти і науки України  
Харківський національний педагогічний університет  
імені Г. С. Сковороди  
Жешувський університет (Польща)  
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)**

## **Матеріали**

**II міжнародної науково-практичної конференції**

# **ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

**11 квітня 2017 року**

**Харків  
ХНПУ  
2017**

Відповідно до «Концепції загальної середньої освіти», пріоритетами сучасної освіти, є створення умов для індивідуалізації й диференціації навчання, формування життєвої, соціальної, комунікативної та комп'ютерної компетентності учнів; забезпечення наступності навчання змісту й вимог до його засвоєння між дошкільною, початковою, основною та старшою ланками [1, с. 33]. Це дає можливість орієнтації на здібності учнів та їх максимального використання при навчанні.

Перспективи сучасної освіти полягають у дотриманні курсу на гуманізацію, полікультурність та виховання конкурентноспроможного громадянина, який швидко пристосовується до нових умов життя, здатний вчитися новому задля власного і суспільного зростання.

#### Список використаних джерел

1. Аліфанова І. Модернізація змісту освіти / І. Аліфанова // Директор школи. – 2007. – 10 жовтня. – С. 32-39.
2. Гаєвська Л. Сутність поняття «освіта» в суспільно-історичній детермінації / Л. Гаєвська // Освіта і управління. – 2008. – № 1 – С. 56 – 61.
3. Ніколаєнко С. М. Стратегія розвитку освіти України: початок XXI століття / С. М. Ніколаєнко. – К. : Знання, 2006. – 253 с.
4. Сазоненко Л. Якість загальної середньої освіти: множинність проблем / Л. Сазоненко // Освіта і управління. – 2009. – № 3-4. – С. 133 – 140.
5. Серебрянський С. Стратегічні аспекти розвитку освіти в умовах інтеграції України в європейський освітній простір / С. Серебрянський // Вища освіта. – 2013. – № 4. – С. 7-13.
6. Закон України Про освіту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/content/Освіта/Дошкільна/Базовий%20компонент%20дошкільної%20освіти%20в%20Україні/osvitu.pdf>.

УДК [37.011.3-051:37.091.53] (09) (477)

### ОСОБЛИВОСТІ СТИМУЛЮВАННЯ ВЧИТЕЛЯ У ДРУГІЙ ПОЛ. XIX – НА ПОЧ. XX СТ.

А. В. Цебренко, м. Харків

*У тезах розглядаються основні аспекти стимулювання вчителя у другій пол. XIX – на початку XX ст. Більшість спонук до стимулювання вчителя в цей період впливають з його правового та матеріального стану. Окрім цього, надається пояснення поняття «стимулювання» та основних його спонук на основі аналізу науково-методичної літератури.*

**Ключові слова:** стимулювання, учитель, самоосвіта.

*The article depicts the main aspects of teachers' stimulation in the second half of the 19<sup>th</sup> century – at the beginning of the 20<sup>th</sup> century. At that time most of incentives for teachers' stimulation originated from their legal and financial status. Moreover, the explanation of concept of "stimulation" and main incentives has been given, based on the analysis of scientific and methodological literature.*

**Key word:** stimulation, teacher, self-education.

Переходячи із покоління в покоління, проблема вчителя ніколи не втрачає своєї актуальності. І це не дивно, адже вчитель – це провідник дитини у великий

світ, творець суспільства. К. Д. Ушинський зазначав, що вплив вчителя на молоду душу становить ту виховну силу, якої не можна замінити ні підручниками, ні моральними сентенціями, ні системою покарань та заохочень [6, с. 16].

Дана проблема була предметом вивчення таких вчених, як Н. Корзенко, М. Тимофієнко, С. Огірка та ін. Щодо питань, пов'язаних зі стимулюванням вчителів у період II половина XIX ст. – початок XX століття, звертаємо свою увагу на праці Л. Березівської, Т. Кравченко, Є. Барбіної, Е. Панасенко, Т. Столярчук, В. Магась та ін.

Друга половина XIX – початок XX століття – дуже складний і суперечливий період для вчителя. Не дивлячись на реформи в сфері освіти, учитель не відчув значних зрушень, він залишався мало захищеним. У цей період переважна більшість вчителів не мала змоги отримати якісну професійну освіту, забезпечити себе і своїх близьких усім необхідним для існування. А також учителі постійно повинні були доводити свою благонадійність. Ця ситуація не задовольняла ні тогочасних вчителів, ні інших представників прогресивної інтелігенції. Саме остання вважала, що необхідно змінювати не тільки статус учителя, але й займатися його освіченістю: «Перш за все школі потрібен освічений, свідомий вчитель, не змучений, не стурбований вічною думкою: як би захистити себе від голоду, як би не викликати гніву чи урядника, чи священика, чи місцевого пана» [1, с. 66].

Професійне самовдосконалення вчителів другої половини XIX – початку XX століття залежало переважно від соціальної позиції, що особливо яскраво виражалося під час піднесення громадсько-педагогічного руху. Стимулом самоосвіти було усвідомлення педагогів приналежності їх до інтелігенції, у якій інтерес до знань був характерною рисою способу життя.

Свого часу С. Миропольський зазначав, що: «... популярність учителя в суспільстві повинна спиратися на старанність і знання своєї справи, на сумлінну та віддану працю. Він мусить бути серйозним і стриманим, стійким до різних веселощів, привітним, уважно вивчати навколишнє життя...» [4, с. 63].

Тогочасна думка зводилась до того, що вчитель має великий вплив на формування суспільства, а суспільство в свою чергу впливає на вчителя. Суспільство, що дбає про своє майбутнє й майбутнє своєї держави, повинно створити такі умови праці для педагогічних кадрів, за яких особистість вчителя мала б змогу вільно розвиватися й не відчувати ні соціального, ні національного, ні духовного гноблення. Отже, суспільство має змогу стимулювати вчителя до виховання певного типу громадянина.

Узагалі стимулювання певної діяльності людини в широкому розумінні ми розглядаємо як «актуалізацію однієї або кількох значущих для даного індивіда потреб, а також обумовлення задоволення актуалізованих потреб необхідністю виконання (тим кого стимулюють) дій бажаних для того, хто стимулює» [5, с. 49]. Стимулювання в свою чергу поділяється на позитивне і негативне.

Позитивне – задоволення потреб суб'єкта діяльності, безпосередньо не зв'язаних і не впливаючи з даної діяльності (компенсація витрат фізичних і моральних сил суб'єкта. Позитивними емоціями іншого порядку – зарплата, позитивна суспільна думка та ін. Негативне – загроза чи фактичне зменшення

можливостей задоволення актуалізованих потреб, у тому числі відсутність позитивної оцінки з приводу діяльності суб'єкта, загроза перспективам росту по службі тощо [5, с. 52]. Важливим фактором стимулювання є періодичність і оптимальна насиченість стимулами різних рівнів і видів різних стимулюючих ситуацій.

Використовуючи досвід А. Макаренка, І. Шаповалова поділяє всі стимули на дев'ять груп: матеріальні (зарплата, організація побуту і відпочинку, технічне забезпечення праці); моральні (ставлення людини до себе й оточуючих, до колективу, почуття обов'язку, честі, уявлення про щастя і сенс життя, громадська думка, приклад, моральний ідеал); освітні, які пробуджують пізнавальний інтерес до трудової діяльності, підкріплені вербальними стимулами; спонуки, що реалізуються в різноманітних формах шанобливого ставлення вихователя до особистості вихованця; економічні як різновид матеріальних (самоокупність, мотив ощадливості); соціально-політичні (організація змагання, обговорення актуальних питань життя); правові (наказ, заохочення, покарання); інтелектуальні (організація самоосвіти, технічної творчості); естетичні (гра, традиції, естетика побуту і поведінки) [5, с. 49].

Спонукаюча ефективність стимулювання діяльності значно підсилюється, якщо в повній мірі використовується фактор гласності, в якому дотримуються принцип перспективи. Розуміючи тяжке становище вчителя, уряд удругій половині XIX століття намагався підняти соціальний статус вчителя. Перший крок у цьому напрямку – це надання вчителю деяких пільг та можливостей «вийти в люди». Фактично за 7 років учителі народних училищ та випускники повітових училищ звільнялися від тілесних покарань та від рекрутської й натуральної повинностей. За 12 років педагогічної служби народний вчитель одержував права чиновника 14 класу за «Табелем про ранги», 25-річний робочий стаж надавав йому право на пенсію [2, с. 287-288]. Ці кроки з одного боку звільняли вчителя, а з іншого – надавали привід для встановлення контролю за діяльністю вчителя.

У 1885 році діти народних вчителів були звільнені від оплати за навчання в прогімназіях та гімназіях [2, с. 288]. Ця постанова була гарним стимулом для того, щоб людина займалася справою вчителювання. Адже не в кожного була можливість забезпечити своїй дитині гарну освіту.

Утім, попри покращення в правовому становищі особистості вчителя, матеріальне становище зоставалося на вкрай низькому рівні. Вирішувати нагальні питання вчителів допомагали просвітницькі організації (громадсько-педагогічні, учительські професійні товариства). Спектр проблем, які вони охоплювали, був різноманітний: професійне зростання (лекції, бесіди, екскурсії і т. п.), матеріальне заохочення (допомога в працевлаштуванні, надання безкоштовних квартир під час підвищення кваліфікації), правовий захист (довідкове бюро), моральне і культурне задоволення. Ці просвітницькі організації згуртовували навколо себе вчителів і вчених.

Отже, проаналізувавши науково-методичну літератури, робимо висновок, що у другій половині XIX – на початку XX століття вчитель займав не найвищі позиції в суспільстві. Його становище залежало від багатьох факторів. Матеріальне забезпечення вчителів було вкрай низьким, йому необхідно було виживати й не

проводити свої заняття в жахливих умовах. Для того щоб стимулювати вчителя до його професійної діяльності запроваджували різні заходи, які мали підвищити статус учителя в суспільстві, а також покращити його добробут.

#### Список використаних джерел

1. Березівська Л. Проблеми народного вчителя в діяльності київських просвітницьких організацій : кінець XIX – початок XX століття / Л. Березівська // Рідна школа. – 1998. – № 2. – С. 65-68.
2. Кравченко Т. М. Народний учитель на Харківщині у др. пол. XIX – на поч. XX ст. / Т. М. Кравченко // Історія України : зб. наук. пр. – Харків : Основа, 1998. – № 2 – С. 285-291.
3. Магась В. Союзи вчителів в Україні та проект створення Всеукраїнської спілки вчителів (1906-1908 рр.) / В. Магась // Українознавство. – 2013. – № 3-4. – С. 144-147.
4. Модель ідеалу вчителя. За матеріалами педагогічної журналістики другої половини XIX – початку XX ст. // Рідна школа. – 1998. – № 2. – С. 63-65.
5. Огірок С. С. Педагогічне стимулювання та його технологія / С. С. Огірок // Гуманізація навчально-виховного процесу: навч.-метод. зб. – Слов'янськ : СДПУ, 1999. – Вип. 6. – С.45-60.
6. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори / К.Д. Ушинський. – К. Вища школа, 1949. – 420 с.

УДК 378

### ОСВІТАТА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В УНІВЕРСИТЕТАХ НІМЕЧЧИНИ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

С. В. Черкашин, м. Харків

*У тезах повідомляється про необхідність розробки в університетах Німеччини сучасної концепції виховання особистості в умовах постіндустріального суспільства. Автор наголошує на тому, що гегемонія інформатики призвела до домінування у всіх сферах життя сучасного німецького суспільства технологічної логіки. Ця нова логіка змушує по-іншому ставитись до цінності знань як таких. Автор тез наполягає на необхідності розробки сучасної концепції формування особистості студентів в умовах постіндустріального суспільства.*

**Ключові слова:** формування особистості, інформаційні технології, принцип виховання через науку, педагогічні концепції, базові компетенції.

*The article concerns the question of necessity of working out a modern concept of personality formation for educational institutions in Germany under the conditions of postindustrial society. The author insists that computer science hegemony has led to domination of technological logic in all spheres of modern German society. This new logic compels to consider the value of knowledge in another way. The author of the article insists on necessity of elaboration of a modern concept of student's personality development under the conditions of a postindustrial society.*

**Key words:** personality development, information technologies, the principle of upbringing through science, pedagogical concepts, basic competences.

Сучасне суспільство характеризується засобами масової інформації як інформаційне, як суспільство знань і постіндустріальне. За цим позначеннями знаходиться щось дуже важливе для розуміння сучасних завдань освіти, оскільки